

УДК 323.1:332.1

ФОРСАЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІАГНОСТИКИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ СХІДНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Заблодська І.В., Івченко Е.А.

FORSYTH AS AN INSTRUMENT OF DIAGNOSIS METALLURGICAL COMPLEX EAST REGION UKRAINE

Zablodska I.V., Ivchenko O.A.

У статті наведено результати діагностування розвитку металургійних і коксохімічних підприємств розташованих у Східних регіонах України (Донецькому і Луганському) в умова проведення антитерористичної операції. Визначено песимістичний і оптимістичний сценарії розвитку металургійного комплексу Східних регіонів за допомогою такого інструменту як форсайт.

Ключові слова: форсайт, діагностика, металургійний комплекс, регіон, сценарій.

Вступ. Серед галузей національної економіки України домінуюче положення належить металургійній галузі, а функціонування і розвиток металургійних підприємств технологічно пов'язано із розвитком інших галузей промисловості – машинобудуванням, металообробкою тощо. Велика частина металургійних і коксохімічних підприємств України розташовані саме у Донецькому і Луганському регіонах. Тому діагностика сучасного розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України актуальна та своєчасна, оскільки дозволяє оцінити стан та пріоритети його розвитку у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України присвячені праці О. Амоші, В. Геєця, В.Горбуліна тощо. Проте, до цього часу недостатньо дослідженими залишаються питання, які обумовлені конфліктною ситуацією на Донбасі, які безсумнівно впливають на перспективу розвитку економіки цих регіонів. Тому діагностика розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України є актуальною в українському сьогоденні. Для діагностування доцільно використовувати форсайту, який сьогодні активно застосовується для визначення пріоритетів розвитку на короткостроковий і довгостроковий період часу. Питанням форсайту економіки України на середньострокові і довгострокові часові горизонти займається багато вчених під керівництвом М. Згуровського [1-3].

Мета статті – проаналізувати, оцінити та визначити сучасні пріоритети розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України за допомогою форсайту.

Виклад основного матеріалу. Бойові дії на сході привели до зупинки або призупинення багатьох металургійних заводів і комбінатів України, які у сукупності формують металургійний комплекс. Основною причиною можна назвати не тільки фізичне пошкодження підприємств металургії, а і руйнування виробничих зв'язків через те, що деякі металургійні підприємства розташовані на території невідконтрольній Україні, а деякі в зоні АТО. В кожній з цих груп металурги і коксохіміки випробовують складнощі із забезпеченням сировиною, збутом продукції і в цілому із завантаженням потужностей через руйнування виробничих зв'язків, ліквідацію залізничних і автомобільних доріг, ліній електропередач, газопроводів і інших інфраструктурних об'єктів

Алчевській металургійний комбінат був найсучаснішим металургійним комбінатом України, що використовував технологію виробництва чавуну і сталі із залізняка, а не сталевого лому. В 2000-х роках з нуля побудовано киснево-конвертерний цех, доменні печі, когенераційна установка, проведена корінна модернізація товстолистового прокатного стану. Алчевській металургійний комбінат був постачальником слябів для європейських активів корпорації, що працюють в Польщі і Угорщині. Руда закуплялася у Криворізьких підприємствах. В серпні 2014 року виробничу діяльність Алчевського металургійного комбінату і Алчевського коксохімічного заводу призупинено через ведення бойових дій, а також руйнування під'їзних шляхів. Основні виробничі потужності Алчевського металургійного комбінату законсервовані відповідно до технології, а коксівні батареї працюють на "тихому ході".

Одним з найбільших виробників товарної квадратної заготовки в Україні був Єнакієвський металургійний завод, який мав філіал в Макіївці Донецької області. В Макіївці вироблялася арматура для будівництва. Частина квадрата поставлялася на болгарський завод Promet. Єнакієвський металургійний завод руду закупляв у Криворізьких підприємствах, кокс - на Єнакієвському коксохімічному підприємстві і Авдіївському коксохімічному заводі. Через бойові дії і руйнування транспортних зв'язків його було зупинено в серпні 2014 року. Рішення пояснюється активізацією бойових дій в регіоні і руйнуванням залізничної і енергетичної інфраструктури.

Щодо металургійного заводу «Донецьксталь», то це був металургійний завод найбільший в Україні виробник товарного чавуну. На підприємстві більше шести років велася будівництво нового електросталеплавильного виробництва, проте через фінансову кризу і дефіцит ресурсів реконструкцію не вдалося завершити до початку бойових дій. До нього входить збагачувальна фабрика Свято-Варваринська, яка розташована у Красноармійську. Тут, на території підконтрольній уряду України, коксується вугілля, що добувається шахтоуправлінням Покровське. В структурі доходів, реалізація вугільного концентрату займала більш 55%, чавуну - менш 40%. В серпні 2014 року металургійне підприємство зупинило свою виробничу діяльність через дефіцит сировини. В жовтні 2014 року роботу вдалося відновити за рахунок організації залізничних поставок залізняка, а також автомобільних поставок вугілля з Красноармійську, але на початку лютого 2015 року відбулася повна консервація потужностей.

До складу металургійного заводу «Донецьксталь» входить Ясиновській коксохімічний завод і металургійний завод «Макєєвкокс» - це виробники високоякісного коксу, істотна частина якого до недавнього часу йшла на експорт. Основна конкурентна перевага підприємств - вільний доступ до вугілля шахтоуправління «Покровське». Восени 2014 року підприємства одержали незначні пошкодження, була зруйнована транспортна інфраструктура. Основні агрегати перекладені на "тихий хід". Ближче до зими 2014 року вдалося організувати комбіновану доставку вугільного концентрату залізничним і автомобільним транспортом і вивести коксівні батареї практично на проектну потужність. В лютому 2015 року стало відомо про їх "консервацію" разом з заводом «Донецьксталь».

Харцизькій трубний завод, який розташовано у м. Харцизьку Донецької області входить в компанії «Метінвест». Харцизькій трубний завод єдиний в Україні виробник труб великого діаметра для магістральних нафто- і газопроводів. Останніми роками основним ринком збуту були країни Середньої Азії і Україна. Основним постачальником сировини - штрипса - є Маріупольські металургійні

комбінати компанії «Метінвест». Підприємство на повну потужність не працює з жовтня 2014 року. Такий трубний завод в країні один і він знаходиться на неконтрольованій території - в Харцизьку.

Авдіївській коксохімічний завод розташовано у м. Авдіївка Донецької області і входить в компанії «Метінвест», і є найбільшим коксохімічним підприємством в Європі. Раніше воно виробляло біля 40% коксу в Україні., був постачальником Єнакієвського металургійного заводу, Маріупольських меткомбінатів та інших підприємств. В липні 2014 року підприємство було знеструмлено, що порушило технологічний процес видачі коксу. Коксівні батареї завантажені частково, через що скорочено відвантаження коксу металургам компанії «Метінвест».

Два найбільші українські підприємства, що проводять плоский прокат це ПАТ Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча і ПАТ Азовсталь. Вони функціонують у м. Маріуполі Донецької області і входять до складу компанії «Метінвест». Закупляють руду в Криворізькому залізрудному басейні, частина коксу поставляється з Авдіївки. Напівфабрикати, що виробляються в Маріуполі, використовуються для перекошування в готовий прокат на європейських заводах компанії «Метінвест». Меткомбінати знаходяться на території, що контролюється Україною, проте мають обмеження по доставці сировини і вивозу готової продукції по залізниці. Після втрати контролю над основними залізничними вузлами Донецької області, що сполучає Маріуполь з іншими регіонами України, стала вітка Запони - Очерет - Зоря - Запоріжжя. Цей шлях місцями є одноколіною залізницею, що істотно обмежує її пропускну спроможність. В результаті скоротилися поставки залізняка з в Криворізького залізрудного басейну, частина Більш того, на цій залізниці були знищено два мости, що поставило під загрозу життєдіяльність комбінатів. Рух був оперативного відновлений, проте потужності металургійного підприємства «Азовсталь» і Маріупольського меткомбінату на даний момент завантажені не повністю. У 2014 році Маріупольські комбінати сумарно випускають близько 17000 -18000 т чавуну за добу. Завантаження доменних цехів збільшено до 70%, що близьке до максимально можливих показників з урахуванням логістичних обмежень по поставках сировини. При цьому в січні 2015 року окремі цехи ММК ім. Ілліча і Азовсталі були зупинені.

Отже, руйнування виробничих зв'язків, яке відбувається сьогодні в металургії, найбільш важливіша втрата, ніж фізичне пошкодження підприємств металургії, відновлення або відбудова виробничих зв'язків потребує великих зусиль з боку усіх учасників металургійного виробництва. Чим більше ці виробничі зв'язки будуть руйнуватися тим складніше це відновити.

Для формування пріоритетів розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України пропонується використання форсайту, сутність якого полягає у спробі зазирнути в довгострокове майбутнє. Форсайт - це найбільш ефективний метод, який застосовується для формування пріоритетів у сфері економіки, науки, технологій та суспільства, у тому числі і розвитку металургійного комплексу, який функціонує у Східних регіонах України [3].

Використання форсайту задля визначення пріоритетів та сценаріїв розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України доречно тому, що за сучасних умов репрезентувати майбутнє, яке не може інтерпретуватися як звичайне продовження минулого неможливо, оскільки це майбутнє може набувати принципово відмінної форми та структури порівняно з тими, що були відомі в минулому.

Виходячи із отриманих результатів діагностування розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України можна стверджувати, що розвиток буде відбуватися за двома сценаріями. Перший сценарій – песимістичний - передбачає розвиток металургійного комплексу східних регіонів України без металургійних підприємств, що знаходяться на непідконтрольній Уряду територіях. І другий сценарій – оптимістичний - розвиток металургійного комплексу Східних регіонів України відбуваються за участю цих металургійних підприємств, але після закінчення АТО. У тому чи іншому випадку розвиток металургійного комплексу Східних регіонів передбачає відновлення технологічного процесу або через руйнування виробничих зв'язків або через руйнування виробничих фондів.

Висновки. За результатами діагностування розвитку металургійного комплексу Східних регіонів України було встановлено, що відбувається на тільки руйнування металургійних підприємств а і виробничих зв'язків і це найбільш важливіша втрата, ніж фізичне пошкодження підприємств металургії. Чим більше ці виробничі зв'язки будуть руйнуватися тим складніше це відновити. Використання форсайту задля розвитку металургійного комплексу східних регіонів України дозволило встановити, що розвиток буде відбуватися за двома сценаріями: песимістичним і оптимістичним.

Л і т е р а т у р а

1. Національна доповідь «Відродження Донбасу»: Оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики. Київ 2015 Національна академія наук України.
2. Україна Оцінка відновлення та розбудови. Аналіз впливу кризи та потреб на Східній Україні // Звіти за компонентами. – 2015. - Т.2. – 157 с.
3. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020 – 2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет

України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. — Київ : НТУУ «КПІ», 2015. — 136 с.

References

1. Nacional'na dopovid' «Vidrodzhennja Donbasu»: Ocinka social'no-ekonomichnih vtrat i prioritetni naprjami derzhavnoї politiki. Kiiv 2015 Nacional'na akademija nauk Ukraїni.
2. Ukraїna Ocinka vidnovlennja ta rozbudovi. Analiz vplivu krizi ta potreb na Shidnij Ukraїni // Zviti za komponentami. – 2015. - T.2. – 157 p.
3. Forsyth Ukraine's economy: term (2015–2020 years) and long term (2020 - 2030) the time horizons / Science. Project Manager Acad. NAS of Ukraine MZZgurovsky // International Council for Science (ICSU); Committee on the system analysis of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine; National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"; Institute for Applied System Analysis of NAS of Ukraine and MES of Ukraine; World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development. - Kyiv, NTU "KPI", 2015. – 136 p.

Заблодская И.В., Ивченко Е.А. Форсайт как инструмент диагностики развития металлургического комплекс восточных регионов Украины

В статье приведены результаты диагностики развития металлургических предприятий расположенных в восточных регионах Украины (Донецком и Луганском) в условиях проведения антитеррористической операции. Определены пессимистический и оптимистический сценарии развития металлургического комплекса восточных регионов с помощью такого инструмента как форсайт.

Ключевые слова: форсайт, диагностика, металлургический комплекс, регион, сценарий.

Zablotskaya I.V., Ivchenko E.A. Forsyth as an instrument of diagnosis metallurgical complex east region ukraine.

The results of the diagnosis of metallurgical enterprises located in the eastern regions of Ukraine (Donetsk and Luhansk) under the anti-terrorist operation. Identified pessimistic and optimistic scenarios for the development of the metallurgical complex of the eastern regions by using a tool such as foresight.

Ke ywords: foresight, diagnostics, metallurgical complex, region, scenario.

Заблодська Інна Володимирівна – д.е.н., проф., директор Луганської філії інституту економіко-правових досліджень НАН України (м. Северодонецьк), zablodin@yandex.ua

Івченко Євген Анатолійович - к.е.н., доцент, завідувачий кафедрою маркетингу Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (м. Северодонецьк) ivchenkoevg@mail.ru

Рецензент: **Бузько І.Р.**, д.е.н., професор.

Стаття подана 18.01.2015